

Seleucia

Sayı VI -2016

Olba Kazısı Serisi

Seleucia VI

Olba Kazısı Serisi

Olba Kazısı Serisi
Seleucia VI

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayımına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım
Tuna Akçay

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Salim Aydın
Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbay
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepece
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünal
Doç. Dr. Mehmet Fatih Yavuz
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereke
Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi VI
Sayı: 6

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com

Baskı

Altan Basım San ve Tic. Ltd. Şti.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Sitesi No: 222
Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 11968

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia | Sayı 6 | Mayıs 2016

The Question of Romanization – To Be or not To Be (Roman): An Introductory Study

Romalılaşma Sorunu - (Roma) Olmak ya da Olmamak: Bir Ön Değerlendirme

Fikret K. Yegül

11

Olba'da Kremasyon

Cremation Burials in Olba

Tuna Akçay

21

Yelten Asklepiosu

Asclepius of Yelten

Ünal Demirer - Ahmet Yaraş

45

Olba 2015 Kazılarında Yeni Bir Buluntu:

Roma Mozaïği

A New Discovery from Olba Excavations: The Roman Mosaic

Emel Erten

61

Edirne Müzesi'nden Figürlü Madalyona

Sahip Cam Kulp

Glass Handle with Figured Medallion from

Edirne Museum

Emre Taştemiş

93

Olba: Tapınak Devletinden Şehir

Devletine

Olba; From Priest State to City State

Mustafa H. Sayar

107

Olba'da Yahudi Varlığının Kanıtı: Menorah

Kabartmalı Sunak

Evidence of Jewish Presence in Olba: Altar with

Carved Menorah

Murat Özyıldırım

119

Olba Kazısında Ele Geçen Erken Bizans Dönemine Ait Bir Tılsım

An Amulet of Early Byzantine Period from Olba Excavations

Gülgün Köroğlu

137

Kuva-yi Milliye Müzesi'nde Yer Alan

Artuklu Beyliği'ne Ait Figür Tasvirli

Sikkeler

Figural Coins of the Artuqids from Kuva-yi

Milliye Museum/Balıkesir

Ceren Ünal - Betül Teoman

161

Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları

ve Kuzey Kilisesi'ndeki Çalışmaların

Değerlendirilmesi

2015 Excavations at Olba Monastery and

the Evaluation of the Fieldwork at the North Church

Murat Özyıldırım

181

Olba Manastırı'nda İşlik Kazısı ve

Sonuçların Değerlendirilmesi

The Excavations at the Workshop in Olba

Monastery and its Results

Yavuz Yeğin

203

Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates

Dönemi Yerleşimi Üzerine Ön

Değerlendirmeler

Kurul Castle (Ordu) Preliminary Assessment on

the Mithradates VI Period Settlement

S. Yücel Şenyurt - Atakan Akçay

221

Klazomenai Buluntusu Pişmiş Toprak

“Oturan Kadın” Figürinlerine İlişkin

Düşünceler

Considerations on the “Seated Woman” Terracotta

Figurines from Klazomenai

Aslıhan Özbay

249

Doğu Dağlık Cilicia Mezarları, Olba'dan
Yeni Mezar Tipleri ve Terminoloji
Önerileri
*Tombs in Eastern Rough Cilicia, New Burial
Types from Olba and Suggestions of Terminology*
Tuna Akçay - Burak Erdem
261

Ziyaret Tepe Kalesi ve Nekropolisi'nden
Küçük Arkeolojik Buluntular
*Small Archaeological Finds from Ziyaret Tepe
Castle and Necropolis*
Akın Bingöl
287

Kars-Anı'de Tespit Edilen Savunma
Sistemleri Üzerine Öneriler
*Suggestions on Defense Systems Identified in
Anı, Kars*
Ayhan Yardımcıel
301

Cıngırt Kayası Erken Bizans Dönemi Cam
Buluntuları
*Early Byzantine Glass Findings from Cıngırt
Kayası*
Ayşe Fatma Erol - Deniz Tamer
319

Mersin Deniz Müzesi'nden Osmanlı
Çeşmesine Ait Taş Tekne
*Ottoman Stone Basin from the Naval Museum
of Mersin*
Candan Ülkü
361

Mersin Olba Antik Kenti - Zooarkeoloji
Çalışmaları
Zooarchaeological Research in Mersin Olba
Okşan Başoğlu
381

Olba Tuğla Örneği: Arkeolojik ve
Arkeometrik Yaklaşım
*Olba Brick Samples: Archaeological and
Archaeometric Approaches*
Murat Özyıldırım - Ali Akın Akyol
395

Olba Kazısı Seramik Buluntuları
Arkeometrik Analizleri
*Archaeometric Analysis of Ceramic Finds from
Olba Excavations*
Ali Akın Akyol - Mahmut Aydın
413

Kitap Tanıtımı Book Review

İnanca Yolculuk Mersin
Ahmet Emirhan Bulut
433

Arkeolojik Veriler Işığında Türkiye'nin En
Eski Kültürleri
Yavuz Yeğin
439

Geçmişten Günümüze Bir Geçit Zeugma
Emel Erten
443

Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri
Murat Özyıldırım
447

Milas Yazıtları Rehberi
Hüseyin Üreten
451

PRAEFATIO

Seleucia dergisinin altıncı sayısını (2016) sizlere sunmaktan gurur duyuyoruz. Her geçen gün dergimize gösterilen ilginin artışından dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Olba kazılarını 2015 dönemi çalışmaları bizim için heyecanlı geçti. Sezonun ödülü hiç beklemediğimiz bir yerde ve hiç beklemediğimiz bir anda ortaya çıktı. Bu, manastır kazıları sırasında açığa çıkartılan ve daha erken tarihli bir Roma yapısına ait olan Roma mozağıydı. Önce genç bir hanım görünümüyle Tryphe (lüksün personifikasyonu), sonra genç adam Bios (yaşamın personifikasyonu), son olarak da ilk banyoyu temsil eden bir diğer genç hanım görüldü. Onları biri lir, ikincisi çifte aulos çalan, üçüncüsü de kavalıklarda köpeğiyle koşan eroslar izlediler. Bu mozaik taban Olba'da Severuslar Dönemi'nde yaşanan lüks yaşamı yansıtmaktaydı.

Mozaik taban ile ilgili olarak yapılan değerlendirme ile birlikte Olba kazılarında elde edilen yeni bulguların yer aldığı çalışmalar ve diğer birçok değerli makale bu sayıda yer almaktadır. Meslektaşlarımıza çalışmalarını bizimle paylaşmaktan çekinmedikleri için şükran borçluyuz. Ayrıca, Homer Kitabevi'nin sahibi Ayşen Boylu'ya ve *Seleucia*'yı yayına hazırlayan Sinan Turan'a da teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

PREFACE

We are proud to present the sixth issue (2016) of *Seleucia* and wish to express our gratitude for the growing interest to our journal.

The 2015 season of Olba excavations was an exciting one. We were awarded with a spectacular find at a very unexpected location and at a very unexpected moment. That was a Roman mosaic pavement belonging to an earlier Roman building discovered during the excavations at the monastery. First appeared Tryphe (as a young lady, personification of luxury), later Bios (as a young man, personification of life) came along. The third figure was the personification of the "first bath" represented by another young lady. They all were followed by erotes, one with a lyre, the other playing double aulos, third running with a dog. The mosaic pavement was a reflection of sumptuous life at Olba during the reign of Severans.

The evaluation of the mosaic pavement along with other recent discoveries from Olba excavations as well as many valuable studies on various topics will be presented in this issue. We appreciate our colleagues for not hesitating to share their works with us. Finally, Ayşen Boylu, owner of Homer Books and Sinan Turan who prepared *Seleucia* for publication deserve special thanks from us.

Editors:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia*, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlır.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto, baş harfleri büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. *Seleucia* features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the name of the article, should be of size 9 points and the minimum word count is 200 words. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows:
Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given.

Olba'da Kremasyon

Tuna Akçay

Öz

Doğu Dağlık Cilicia'nın önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Olba'da 2001 yılından beri Prof. Dr. Emel Erten başkanlığında yapılan yüzey araştırmaları ve kazılar, Olba'da kremasyon geleneğinin varlığını somut arkeolojik verilerle kanıtlamıştır. Doğu Dağlık Kilikia'da Kanlıdivane, Efrenk, Elaiussa-Sebaste gibi merkezlerden gelen kremasyon uygulamaları ile ilgili epigrafik veya arkeolojik veriler bulunmaktadır. Ancak, Olba'da Nişli Alan 1 ve 2'de ortaya çıkartılan kremasyon gömüleri bu konuda doğrudan kanıt niteliği taşımakta; ayrıca bu uygulamanın kronolojisine ilişkin net bilgiler sunmaktadır. Öte yandan, Olba'da saptanan kremasyon kaya mezarları ve *columbarium* da Roma İmparatorluk Dönemi içinde kremasyon uygulamalarının yaygınlığına işaret etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kremasyon, Dağlık Cilicia, Olba, Columbarium, *Pithos*.

Cremation Burials in Olba

Abstract

Excavations carried out in Olba in Rough Cilicia under the direction of Prof. Dr. Emel Erten provide concrete evidence for cremation at the site. The previous archaeological and epigraphical evidence for cremation in the region comes from sites such as Kanlıdivane, Efrenk or Elaiussa-Sebaste. Results of the excavations at two locations at Olba (Nişli Alan I and Nişli Alan 2) not only provide evidence for cremation, but also shed light to the chronology of the practice of

* Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay, Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Teknik Okullar, Ankara. E – posta: akçaytuna@gmail.com. Bu konuyu çalışmama izin veren canım hocalarıma; Olba Kazısı başkanımız Prof. Dr. Emel Erten ve kazı başkan yardımcımız Okt. Murat Özyıldırım'a gönülden teşekkür ederim.

cremation at the site. Another evidence for cremation at Olba during the Roman Imperial Period is the presence of a rock-cut columbarium discovered at Olba.

Keywords: Cremation, Roug Cilicia, Olba, Columbarium, Pithos.

Kremasyon geleneği tarihi Üst Paleolitik Çağ'a kadar giden çok eski bir uygulamadır¹. Bu uygulama özetle ölü'nün vücudunun yüksek ateşe maruz bırakılıp yakılmasından sonra cesedin biçim değişmesinin sağlanması ve cesetten geriye kalan küllerin ya da kemiklerin bir urneye konulması işlemidir². Latince "cremare" fiilinden üretilmiş olan kremasyonun, Yakınoğu'daki en erken örneğinin Anadolu'da saptanması önemlidir. Arkeolojik veriler Aksaray Aşıklıhöyük'de Akeramik Neolitik intramural gömülere işaret etmektedir. Kalkolitik Çağ'da Mersin'de iki kremasyon gömüsünün saptanmasının da Mezopotamya Halaf kültürünün etkisi olarak değerlendirildiği görülmektedir³.

Erken Tunç Çağ'ında ise, Kaklık ve Gedikli - Karahöyük kremasyonun belirlendiği merkezlerdir. Ancak, bu çağda belirlenen sadece iki kremasyon uygulaması, söz konusu geleneğin Anadolu'da yaygın kullanımını göstermekten elbette ki uzaktır.

Kremasyonun daha sık görülmeye başlanması MÖ 2. binyıl ortalarından itibaren gerçekleşir. Batı Anadolu'daki Troia, Beşiktepe, Panaztepe ve Müsgebi; Orta Anadolu'da Konya Karahöyük, Ilıca ve Boğazköy'de Osmankayasası ile Bağlarbaşı; Güney'de Gözlükule MÖ 2. binyıl içinde kremasyon gömülerin saptandığı merkezler olarak ortaya çıkmaktadır. Eskişehir yakınlarındaki Demircihöyük Sarıket de kremasyonun belirlendiği bir diğer Anadolu merkezidir⁴.

Kremasyon ve inhumasyon geleneklerinin aynı merkezde veya aynı mezarlık içinde bir arada bulunması değişik etnik grupların bir arada yaşadıklarını göstermesinin yanında, aynı toplumun üyelerinin farklı sosyal düzey ve ayrıcalıklara sahip olmaları nedeniyle öldüklerinde de yapılan işlemin farklılaşması ile de açıklanmaktadır. Örneğin, Hitit kral ve kraliçelerin yakılması geleneğinin varlığı bilinmektedir⁵.

1 Bowler, Jones, Allen, Thorne 1970, 39.

2 Akyurt 1998, 6.

3 Yumuktepe'deki Halaf kültürünün izleri için bkz; Garstang ve Goldman 1947, 379.

4 Anadolu'da MÖ 2. binde kremasyon geleneğinin detaylı çalışması için bkz; Ekmen 2012, 23-49.

5 Hitit krallarının ve kraliçelerin yakılması ile ilgili detaylı bilgiler için bkz; Sevinç 2007, 2777-2796.

Anadolu'da kremasyonun yaygınlaşmasının Hititlerin Anadolu'daki varlığıyla birlikte gerçekleştiği ve bunun Hint-Avrupa kökenli insanların ülkeye göç etmeleri ile ilişkili olduğu eskiden beri kabul edilmektedir. Özellikle Hititlerde kralların yakılmakta olması geleneğin Homeros destanları kahramanlarıyla ilişkilendirildiği ifade edilmektedir. Öte yandan, Myken ve Ege dünyasında Tunç Çağı içinde kaydedilen kremasyon örneklerinin yanında, Troia VI'nın son evresine ait bir mezarlığın tümüyle kremasyon gömülerinden oluştuğu görülmektedir. Bu mezarlıktaki urnelerin çeşitli boyut ve biçimlerdeki kapaklı urnelerden oluştuğu ve bunların derin olmayan çukurlara dik olarak yerleştirilmiş oldukları belirtilmektedir⁶.

Anadolu'da Tunç Çağı'nda kremasyon geleneğinde kaydedilen artışın nedenlerinin açıklanması konusunda henüz çözüme ulaşmamış tartışmalar da bulunmakta; kremasyonun Anadolu'daki kökenleri ve erken uygulamalarının yorumu henüz sonuçlandırılmamış bulunmaktadır.

Dağlık Cilicia bölgesinde yıllardır mezarlar üzerine yapılan çalışmalar, bölgede kremasyonun varlığına dair çeşitli veriler sunmaktadır. Kanlıdivane'nin *nekropolisinde* MÖ 1. yüzyıla tarihlenen ve F6 olarak adlandırılan yazıtlı bir kaya mezarı bulunmaktadır⁷. Yazıtta bir *larnaxtan* bahsedilmekte ve Durukan, bu *larnaxın* bir osthok ya da urne olabileceğini önermektedir. Durukan'a göre Olba Bölgesinde, kremasyon uygulamasının varlığını gösteren başka bir kanıt ise Efrenk'te saptanmaktadır. Burada kaçakçılar tarafından kırılmış, pişmiş topraktan bir kül urne içinde kemikler ve küller tespit edilmiştir. İki kulplu kül urnesi Durukan tarafından Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiştir⁸.

ElaiussaSebaste'de ise T11 olarak adlandırılan iki katlı tapınak planlı anıt mezar, Olba bölgesindeki kremasyonun kanıtı olarak düşünülebilir. Tapınağın alt ve üst katlarında bir beden sığamayacağı ancak urnelerin ya da osthoklerin yerleştirilmesi için müsait toplam on altı adet niş bulunmaktadır⁹. Böylelikle bu mezarın bir aile mezarlığı olması ve ölen aile bireylerinin kremasyon uygulaması ile buraya defnedilmesi mümkün görünmektedir. Bu nişlerin kullanımı hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Schneider, üst kattaki nişlerin urneler için değil, ölü kültü

6 Blegen 1938 228.

7 Heberdey-Wilhelm 1896, 60; Machatschek 1967, Taf 11.

8 Durukan 1998, 157.

9 Machatschek 1967, 89; Durukan 2005, 113.

ritüeli için kullanılabilceğini önermiştir¹⁰. Bunun yanında Schneider, mezarın alt katının doğu duvarında ilk kullanım evresi olarak düşündüğü kline izine de rastlamıştır. Bu da bölgedeki tapınak planlı anıt mezarlar için tipik olan inhumasyon uygulamasının bir örneğidir¹¹.

Elaiussa Sebaste T11 mezarının tarihlendirilmesi konusunda da çeşitli öneriler bulunmaktadır. Adı geçen mezarı Berns, Augustus dönemine¹², Machatschek ise MS 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlemekte¹³, Cormack bu tarihlemeye katılmaktadır¹⁴. Durukan ise MS 2. yüzyılın 2. çeyreğini önermektedir¹⁵.

Olba'da yaşanan çeşitli tarihsel süreçler içinde inhumasyon uygulamalarını yansıtan birçok verinin bulunmasına karşın¹⁶, kremasyonu uygulamalarını yansıtan somut arkeolojik veriler son dönem Olba arkeolojik kazıları sonucunda elde edilmiştir. Bu, kentteki gömü geleneğinin sadece inumasyonla kısıtlı olmadığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Olba arkeolojik kazıları sırasında "Akropolis Güney Yamacı Mezarlık Alanı" olarak adlandırılan kesimdeki iki farklı alanda (Nişli Alan 1 ile Nişli Alan 2) kremasyon gömülerine rastlanmıştır.

Olba arkeolojik kazıları sırasında "Nişli Alan 1" olarak adlandırılan alanın güneybatı köşesinde düzensiz taşlar ile üstü sınırlandırılmış bir mezar bulunmuştur. Bu mezar, çeşitli nişlerin bulunduğu ana kaya cephesi ile güneydeki cephenin birleştiği köşede yer almaktadır (Lev. 1). Burası, doğal bir kaya oyuğunun, dört sıra taşla sınırlandırılmasıyla oluşturulmuştur. Mezarda bir kaseinin içerisinde yoğun bir kül kalıntılarıyla çeşitli ritüel nesnelere rastlanmıştır. Mezarın yapımı sırasında, öncelikle bir çukurun kazıldığı, bunun yer yer ana kaya düzeltilerek topraktan arındırıldığı, ritüel nesnelere ve urne yerleştirildikten sonra dolgu toprakla kapatıldığı anlaşılmaktadır. Mezarın boyutlarının ortalamada bir insan bedeninin sığabileceğinden çok daha küçük olması, kazı sırasında yoğun küllü toprağa ve içinde beyazlaşmış küllerin olduğu bir urneye rastlanması, mezarda insan iskeletine ait kemik kalıntılarının rastlanmaması bunun bir kremasyon mezarı olduğunu kanıtlamaktadır. Yüksek ısıda yapılan kremasyonun tüm kemik kalıntılarının yok ederek,

10 Schneider 2003a, fig. 373-378.

11 Schneider 2003b, 263-264.

12 Berns 2003, 86.

13 Machatschek 1967, 108-109.

14 Cormack, 2004: 218.

15 Durukan 2005, 113.

16 Olba mezarlarında görülen inhumasyon uygulaması ve Olba'da ölü gömme adetleri için bkz; Akçay 2008, 65.

kül halinde gelmesine yol açtığı, küllerin koyu renkte değil, beyazlaşmış bir halde olduğu belirlenmiştir.

Urne olarak kullanılan pişmiş toprak kap ise kum, taşçık katkılı, sert açık kahverengi renktedir. Kaidersiz dibinin çapı 7 cm olup, urnenin içerisinde yoğun kül kalıntılarına rastlanmaktadır (Lev. 2). Urnenin sadece dip ve gövde bölümü ele geçtiğinden, kap formunu belirlemek mümkün olamamaktadır. Ancak, gövdesinin basık ve şişkin olması dikkat çekmekte ve gövdeden omuza yumuşak bir geçişinin olduğu anlaşılmaktadır. Boyun ve ağız kısmı ise korunabilmiş değildir. Ancak, urne olarak kullanılan bu formun Hellenistik Dönem'de sıklıkla kullanılan, kaidersiz, kapaklı pişirme kaplarına benzeyen bir forma sahip olabileceği düşünülmektedir.

Mezar oyuğunun içinde ele geçen ve mezarı tarihlememize yarayan önemli buluntu bir Korykos sikkesidir. Ön yüzde; başında kuleli tacı ile sağa doğru başını çevirmiş Tykhe portresi vardır. Arka yüzde Hermes, başına *petasos* ve ayaklarına kanatlı çizme giymiş, elinde *caduceus* ve *patera* taşırken tasvir edilmekte; sağ tarafta "Korykosluların" anlamına gelen ΚΩΡΥΚΙΩΤΩΝ yazısı bir tarafta da ΠΙ ΛΙ okunmaktadır. Korykos sikkesi MÖ 1. yüzyıla aittir (Lev. 3).

Mezar oyuğunun ağız kısmında ise Kıbrıs'ta darp edilmiş bir başka sikke bulunmuştur. Bu sikke üzerinde ön yüzde sağa dönmüş Zeus Ammon portresi vardır. Arka yüzde ise ayakta duran iki kartal ve Isis başlığının imgesi bulunmaktadır. Her ne kadar Isis başlığının yanındaki yazıtın ΙΑ harfleri dışında kalan bölümü okunamasa da, benzer örneklerinden burada ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ yazıtının yer aldığını önermek mümkündür. Buna göre, sikkenin IX. Ptolemaios Lathyros (MÖ 116-107) ya da X. Ptolemaios Aleksander I (MÖ 107-88) dönemlerine ait olması gerekmektedir (Lev. 4).

Bunun dışında mezarın hemen ağız kısmında dikdörtgen formlu, mühür ölçüsü 4,9 x 1,9 cm olan bir mühürlü bir amphora kulpu da bulunmuştur. Mühürde Aye kısaltması kullanılmış olup, mühür baskısı Rhodos amphora mühür kronolojisine göre "Dönem VII" kapsamında değerlendirilmektedir (Lev. 5). Kulpun küçük ve yuvarlak kesiti, mühürün basıldığı kulpun üst bölümünün genişliğinin dar ve uç kısmının sivri olması, aşağıya doğru keskin bir dönüş yapması, MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Rhodos örnekleri ile benzerlik göstermektedir. Böylece, söz konusu mühürlü amphora kulpunun Rhodos üretimi olduğu anlaşılmakta ve MÖ 1. yüzyıla ait olduğu belirlenmektedir¹⁷.

17 Mühürlü amphora kulpu için bkz; Özyıldırım ve Alkaç 2015.

Aynı mezar çukuru içinden dışa doğru kıvrılan kavisli ağız kenarına ve dar, uzun, silindir biçiminde boyuna sahip bir seramik *unguentarium* ele geçmiştir. *Unguentariumun* omzundan karnına geçiş yumuşak ve omuz kısmı şişkince, alt kısmı uzuncadır (Lev. 6). Geç Hellenistik Dönem’de *unguentariumlarda* boyun ve kaide kısmının iyice uzaması, karın yuvarlağının hacminin azalması, karın-omuz geçişlerinin yumuşaması ve üçgen formdan-yuvarlak forma girmesi kuralı, bu tarihlendirmelerde kriter olarak dikkate alınmaktadır¹⁸. Bu çerçevede söz konusu mezar çukurunda bulunan *unguentarium* MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Nişli Alan 1 erken cam buluntuları açısından da önem taşımaktadır. Cam buluntuların çoğu Geç Hellenistik - Erken Roma İmparatorluk Dönemi’ne özgü sayılan; MS 1. yüzyıla kadar üretimi devam eden cam kâse örnekleridir. Cam üfleme tekniğinin icadı ve yaygın kullanımı öncesinde sıkça kullanılan kalıba bastırma (*sagging*) tekniği, Doğu Akdeniz’de Hellenistik Dönem’de birçok merkezde karşımıza çıkmaktadır¹⁹. Cilicia Bölgesi ve Olba’da bilinen bir form olan “oluklu” ve “kaburgalı” cam kaselere ait parçalar, Nişli Alan 1’in mezar çukurunda ve etrafındaki alanda da tespit edilmiştir²⁰.

Mezar çukurunun içerisinde, şimdiye kadar Olba’da çok az sayıda ele geçen, iç kalıp tekniğinde üretilmiş iki küçük cam vazo parçası da bulunmuştur. Bu parçalar profil vermeyen, koyu mavi - beyaz renkteki gövde parçalarıdır. Ancak iç kalıp tekniğinin standart ürünleri olan *alabastron*, *amphoriskos*, minyatür *oinokhoe* veya *aryballos* gibi küçük ve kapalı vazolara ait oldukları kesindir²¹. Bu örneklerin tarihlendirmelerinde ise genel mezar konteksti geçerli sayılmalıdır.

Akropolis Güney Yamacı Nişli Alan 1’den çıkan ve yukarıda ayrıntılı dökümü verilen arkeolojik verilerle mezar, MÖ 2. yüzyıl sonu ile MÖ 1. yüzyılın başına tarihlenebilir. Kremasyon gömünün uygulandığı bu mezarda, ölü kültü ritüelleri kapsamında kült heykelinin önünde ölü yemeğinin pişirilip, mezar başında yendiği, bunun dışında kaya çanaklarına libasyon yapıldığı arkeolojik verilerin ışığında önerilebilir.

Olba’da kremasyon mezarlarının yoğun olarak tespit edildiği diğer kesim ise “Akropolis Güney Yamacı Nişli Alan 2” olarak adlandırılan yerdir. Nişli Alan 2, Akropolis Güney Yamacı Mezarlık Alanı, vadiden yaklaşık 25 metre yükseklikte, Kavisli Lentolu Kaya Mezarı’nın hemen

18 Akçay 2013, 17.

19 Erten 2002, 98.

20 Erten 1999, 174; Erten 2003, 145-154; Gençler 2009, 22-33.

21 Erten 2015, 14.

yanında, vadi tarafı teraslanarak sınırları belirlenmiş ana kaya düzlemi üzerine yerleştirilmiştir. Nişli Alan 2'nin mezarları, ana kaya üzerinde ve düzensiz taş sıraları ile sınırlandırılarak oluşturulmuştur. Özellikle alanın doğu tarafının taş sıralarıyla sınırlandırılması ve teraslandırılması sonucunda düzgün bir alan yaratılmış, ana kaya cephesinin önüne, yaratılan bu düzlem üzerine mezarlar yerleştirilmiştir.

Nişli Alan 2'de sekiz ayrı pişmiş toprak *pithos* içine yerleştirilmiş kremasyon mezarları tespit edilmiştir. Farklı zamanlarda kullanıldıkları anlaşılan bu mezarlar, Olba'da kremasyonun Roma döneminde uzun süre ile kullanıldığını kanıtlar niteliktedir (Lev. 7).

Nişli Alan 2, iki bölümden oluşmaktadır (Lev. 8). Birinci bölüm mezarların bulunduğu alan, ikinci bölüm ise ritüellerin gerçekleştirildiği kısımdır. Mezarların bulunduğu alanda ritüel nesnelere ve urnenin konulduğu yedi adet *pithos*, dik bir halde ana kayaya yerleştirilmiş, üzeri toprak ile kapatılmış, daire şeklinde düzensiz taş sıraları ile sınırları belirlenmiştir. Ayrıca, buradaki "orta alan" olarak adlandırılan yerde diğerlerinden farklı olarak üstü taş sıraları ile sınırlandırılarak ana kayaya dik bir şekilde yerleştirilmiş, üstü toprak ile kapatılmış bir başka *pithos* mezar daha *in situ* tespit edilmiştir (Lev. 9).

Mezarların bulunduğu alan, numaralandırılarak, içinde çeşitli *pithos* gömülerinin bulunduğu toplam beş mezara ayrılmıştır. Mezar 1'in zemininde *pithos*ların yerleştirilmesi için kullanılan yuvarlak kaya çanakları tespit edilmiştir. Aynı zamanda Mezar 1'de üç farklı *pithos* kaidesi ve *pithos*ların ağzının kapatılması için de üç farklı çatı kiremitinin bulunması burada üç *pithos* mezarın varlığını kanıtlamıştır. Ancak bu mezarlar her ne kadar soyulmamış olsa da, üzerinde bulunan maki örtüsü ve daha sonraki dönemlerde açılıp eklemelerin yapılması nedeniyle aşırı bir şekilde tahrip olmuşlardır. Ancak buluntular ışığında Mezar 1'deki *pithos* mezarları MÖ 1. yüzyıla tarihlendirebiliriz.

Mezar 1'in güneybatısında düzensiz taşlar ile daire içerisine alınmış bir grup mezarın bulunduğu diğer bir alan daha vardır. Mezar 2 olarak adlandırılan alanın düzleştirilmiş ana kaya tabanında iki kaya çanağı bulunmaktadır. Bu da burada iki ayrı kremasyon mezarının yer aldığını düşündürmektedir. Ana kayanın biçimlendirilmesiyle oluşturulan çemberin içerisindeki toprağın kazılması sonucunda, yoğun pişmiş toprak *pithos* parçalarına rastlanmış ve buradaki toprağın yoğunlukla külle karışmış olduğu tespit edilmiştir. Böylece, kremasyonların *pithos* mezarlar biçiminde olduğu belirlenmektedir. Mezar 2'nin zeminine doğru kül tabakası daha da artmakta, bunun içinde tek kulplu derin bir pişmiş toprak kase,

çeşitli kemik parçaları ve bir de aşık kemiği tespit edilmektedir (Lev. 10). Kâsenin kaidesi 6,1 cm olup, sadece kaidesi, gövdesi ve kısmen omuz kısmı korunmuştur. Kâsenin, gövde-omuz geçişi yumuşaktır. Toprakta ters bir halde tespit edilen kâsenin topraktan ayrılmasıyla içinin kül dolu olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında; Mezar 2'deki iki *pithos* mezarındaki urnelerinden birinin bu kap olabileceği düşünülebilir. Mezar 2'deki iki *pithos* mezar içlerinde bulunan *terra cotta* Ariadne figürünü, Tarsus sikkesi ve diğer arkeolojik veriler doğrultusunda MÖ 1. yüzyıla ait görünmektedir.

Mezar 3, Nişli Alan 2'nin güneybatısında yer almaktadır. Bu alan, Mezar 2'nin düzensiz taş blokları ile bitişik düzende konumlandırılmış, düzensiz taş blokları ile kısmen daire şeklinde sınırlandırılmıştır. Ana kaya zeminine yakın bulunan toplu buluntular içinde büyük bir *pithos* kaidesi ve gövde parçaları ile bu *pithosun* içine yerleştirilmiş ritüel nesnelere bulunmaktadır. Diğer kesimlerde bulunan ana kaya üzerinde *pithosların* yerleştirilmesi için yapılan kaide yuvaları, Kesim 3'ün ana kaya zemininde tespit edilememiştir. Bu yüzden buradaki *pithosun* konumu ile ilgili olarak kesin bir tespitimiz bulunmamaktadır.

Mezar 3'de cam urnelerin de kullanılmış olması önemli bir ayrıntıdır (Lev. 10). Burada bulunan iki farklı prizmal gövdeli cam şişeye ait parçalar kremasyon kabı olarak kullanılmış olmalıdırlar. Her iki şişenin de içinde yoğun kül içeriğine sahip toprak tespit edilmiştir. Genel olarak prizmal gövdeli cam şişeler ticari malların taşınması için kullanılmış olup, MS 1. yüzyıldan başlayarak, Roma camcılığında yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Ancak bu formların Roma dünyasında yaygın olarak urne olarak kullanıldığı da bilinmektedir. Özellikle prizmal gövdeli cam şişelerin urne olarak kullanım geleneği, Roma İmparatorluğu'nun batısında daha yaygındır. Olba'da bulunan bu iki prizmal gövdeli şişe urne olması bakımından, bu geleneğin Anadolu'da az sayıda tespit edilen temsilcilerinden birisi olması bakımından önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, bu şişelerin Olba'da söz konusu alanda tespit edilmesi, buradaki kremasyon uygulamasını da doğrular niteliktedir. Erten, bu cam şişeleri MS 1. yüzyılın ortaları ile MS 2. yüzyılın sonlarına tarihlemektedir²².

Mezar 3'de bulunan diğer arkeolojik veriler (sikke, cam, seramik) sayesinde, bu alanın MS 1. yüzyılın sonları, MS 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmesi mümkün görünmekte ve bu tarih aralığında mezarın birkaç defa kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

22 Erten 2015, 20.

Mezar 4 olarak adlandırılan yer, Nişli Alan 2'nin vadi tarafındaki düzensiz taşlarla sınırlandırıldığı bölümün güneybatı kesimindedir. Mezar 4, diğer mezarlarda olduğu gibi taşlarla sınırlandırılmış bir alan değildir. Ancak Nişli Alan 2'nin sınırları içinde kalmakta ve Nişli Alan 2'nin güneyindeki teras duvarı ile Mezar 3'ün arasında kalan yerde bulunmaktadır.

Mezar 4'te yer alan ve urne olarak kullanılan kırmızı astarlı bir pişmiş toprak vazoya ait bazı parçalar burada yapılan kazılar esnasında tespit edilmiştir (Lev. 10). Kapalı bir kap formu anlaşılan urnenin uzun ve düz bir boyuna, ovoid bir gövdeye ve bir kulpa sahip olan testi formuna sahip olduğu anlaşılmaktadır. Urnenin içindeki toprak yoğun kül içermekte ve küllerin arasından insana ait iki adet parmak kemiği ele geçmektedir. Küllerin ve "temsili" birkaç kemiğin urne içerisine konulması geleneği Roma'da "os resectum" olarak adlandırılmaktadır²³. Bu geleneğin bir örneğinin verildiği olan Mezar 4'teki urne, Roma cenaze geleneğinin Olba'daki bir temsilcisi olarak yorumlanmalıdır. Kremasyon uygulamasının görüldüğü Mezar 4'te ele geçen arkeolojik malzeme (başta her iki mezarda da bulunan benzer pişmiş toprak *amphoralar* olmak üzere) benzerlik göstermekte ve bu nedenle de Mezar 4 de yine MS 1. yüzyılın sonları, MS 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmesi olası sayılmaktadır.

Mezar 5 olarak yerde bulunan *pithos* mezar, Mezar 1'in yaklaşık 50 cm doğusunda yer alır. Bu mezar, dik bir şekilde yerleştirilmiş bir pişmiş toprak *pithos*dur. Bu *pithosun* gövde parçaları kazılar sırasında bulunmuş ve *pithos* içindeki arkeolojik konteksti saptamak mümkün olmuştur. Üzerindeki toprağın basıncıyla kırılmış olduğu anlaşılan *pithos* parçalarının arasından, beyazlaşmış yoğun kül tabakası ve küllerin yoğunlaştığı bölgeden de urne olduğunu düşündüğümüz profil vermeyen, üzerinde siyah yanık izleri bulunan bir kaseye ait gövde parçası ele geçmiştir.

Nişli Alan 2 alanı her ne kadar doğal etkenlerle aşırı derecede tahrip olmuş ise de, ölü kültü açısından önemli sonuçlar vermektedir. Özellikle Olba'da kremasyon geleneğinin var olduğu bu alandaki toplam sekiz *pithos* mezara ait kremasyon gömü tespit edilmiştir. Bu sayı belki de daha da fazladır, ancak alanda yapılan kazılar sırasında sayılabilen *pithos* parçaları, burada en az sekiz mezarın yer aldığı belirlenmesine olanak sağlamıştır. Nişli Alan 2'nin bir de yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan bir kurban alanına yani ritüel mekanına sahip olduğu da, kazılar sonucunda anlaşılmıştır. Buna göre, Nişli Alan 2 sınırları belirlenmiş

23 Graham 2009, 55.

bir aile mezarlığı ve ritüel alanı niteliğinde olmalıdır. Bu aileye mensup ve Nişli Alan 2'ye gömülmüş bütün bireyler, MÖ 1. yüzyıl ile MS 2. yüzyılın ilk yarısı aralığında yani yaklaşık 250 sene boyunca aynı gömü geleneği (kremasyon) ile defnedilmişlerdir. Böylece, burada elde edilen arkeolojik veriler Olba'da ölü yakma geleneğini yüzyıllar boyunca istikrarlı bir şekilde uygulandığını yansıtmaktadır. Bu alanda aynı aileye mensup kişilerin mezarlarının bulunduğu varsayımı doğruysa, Olba'da bazı ailelerin çok tanrılı inanç sistemi içinde farklı mezheplere-kültürelere sahip oldukları ve bu nedenle de kentte yaygın olan inhumasyon yanında farklı bir gömü geleneğinin onlar için uygulandığı düşünülebilir²⁴.

Bu bilgiler ışığında, Olba'da Nişli Alan 1 ve 2'de tespit edilen *pithos* mezarların dışında kremasyon uygulaması Olba'daki bazı kaya mezarları için de önerilebilir. Kremasyon kaya mezarı olduğunu önerdiğimiz ve insan bedeninin kesinlikle sığmayacağı mezarlar bu önerinin nedenidir.

Olba'da sıklıkla görülen diğer basit oda şeklindeki kaya mezarları her ne kadar insan bedeninin sığacağı boyutlarda olmaları bakımından inhumasyonu öncelikli olarak düşündürmektedirler. Ancak, bunların da inhumasyon yanında kremasyon gömüleri için kullanılmış olabilecekleri olasılığını da dikkate almak gerekir. Bunların sahip oldukları düzleştirilmiş kaya zeminleri inhumasyon gömüler kadar urnelerin yerleştirilmesi için de uygundur. Olba'da kremasyon uygulamalarının somut örneklerine rastlanmıştır olması da bu olasılığı güçlendirmektedir. Bu yüzden basit kaya mezarları içine urnelerin yerleştirilebileceği de unutulmamalıdır.

Olba'daki bu tür kremasyon kaya mezarlarına "Akropolis Kuzeydoğu Yamacındaki *columbarium* örnek olarak verilebilir (Lev. 11). Söz konusu alan, Olba akropolisinin zirveye yakın kuzeydoğu yamaçlarında Doğu Vadisi'ne hâkim bir konumda yer alır. Burası içinde nişlerin bulunduğu bir kaya mezar odası, basit bir mezar odası ve ritüel alanı olmak üzere üç bölümden oluşur. Nişli mezar odası 2,87 x 3,25 metre ölçülerinde ve dörtgen planlıdır. Üçgen alınlığa sahip girişte ahşap bir kapının varlığını kanıtlayan izler tespit edilmiştir. Kayaya oyularak oluşturulmuş mezar odasının tavanı iki bölümlüdür. Girişten mezar odasının ortasına kadar olan kısım tonozlu, buradan mezar odasının sonuna kadar olan bölüm ise düz bir tavanlıdır. Mezar tavanındaki tonoz sayesinde mezarın orta-

24 Kremasyonun inanç bakımından farklılık olup olmadığına dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Wunn, kremasyon geleneğinin inançsal bir uygulama ve kremasyonu uygulayanlar ile inhumasyonu kullananlardan arasında fark olduğundan bahsetmiştir Wunn 2001, 134-137. Akkermans ise kremasyonun belirli bir topluluğa ya da aileye ait olamayacağından bahsetmiştir Akkermans 1989, 85.

sında kavisli bir cephe oluşmuştur. Düz bir zemin oluşturacak şekilde işlenmiş olan mezar odasının tabanı girişten daha 35 cm daha aşağı kodda olup, girişten tek bir basamak ile mezar odasına ulaşılmaktadır. Mezar odasının her iki yanında 47 cm. genişliğinde karşılıklı sekiler vardır. Bu sekiler boyutları itibariyle cesedin yerleştirilmesi için değil, ritüel nesnelere ya da urnelerin yerleştirilmesi için yapılmış olmalıdır. Bu sekilerin daralttığı zemin de inhumasyon kapsamında bir ölünün yatırılması için uygun genişliğe sahip bulunmamaktadır. Mezar odasının ölçülerinden ve tasarımından dolayı nişlerin içerisinde urnelerin yer aldığı bir *columbarium* olduğu düşünülmektedir.

Bu alanda 2012 yılında arkeolojik kazılar yapılmıştır ancak, alanı örten dolgu toprağı bir stratigrafinin belirlenmesine olanak sağlamamıştır. Özellikle Erken Hıristiyanlık Döneminde buranın ışık olarak kullanılması da alanın karışmasına ve tarihlendirici arkeolojik verilerin yok olmasına neden olmuştur. Ancak nişli mezar odasının içindeki ana nişte yer alan Dor pilaster başlıkları, Korinth Tapınak Cepheli Kaya Mezarı ile benzerlik göstermektedir. Mezar odasının duvarlarında sıva üzerinde resimlerin bulunduğu gösteren bazı izlere rastlanmıştır. Roma kaya mezarlarındaki duvar resmi kullanım örneklerinden yola çıkarak mezar için MS 2. yüzyılın ikinci yarısı ile ve MS 3. yüzyılın başı önerilebilir.

Olba'da kremasyon geleneğini yansıtan bir diğer kaya mezarı örneği ise "Akropolis Kuzey Yamacı Kremasyon Mezarı" olarak adlandırılmıştır (Lev. 12). Bu mezar, akropolisin zirveye yakın kuzey yamaçlarında, sur duvarlarının iç bölümünde, su kemerinin yanındaki korunmuş iki savunma kulesinin arasında yer alır. Mezar, herhangi bir mezarlık alanına bağlı bulunmamaktadır. Söz konusu örneğin boyutları bakımından küçük olması nedeniyle inhumasyon mezarı olmasına imkân bulunmamaktadır.

"Akropolis Kuzey Yamacı Kremasyon Mezarı", "mezar odası" ve "ritüel alanı" olarak iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Mezar odası 1,03 x 1,10 metre ölçülerinde kareye yakındır ve yüksekliği 1,86 metredir. Mezar odasının tabanı dışarıdaki zeminden 35 cm. aşağı kodda olup, buraya mezar odasına bir basamak ile girilmektedir. Mezar odasının girişinin tam cephesindeki duvarda 1,43 metre yüksekliğinde, 41 cm. derinliğinde üst kısmı oval olan bir niş bulunmaktadır. Bu nişin içerisine şekli itibari ile bir mezar steli ya da bir kültü heykeli yerleştirilmiş olabilir. Mezar odasının tamamı sıva ile kaplanmıştır. Duvardaki sıvalar incelendiğinde herhangi bir boya izine rastlanmamıştır.

Kareye yakın mezar odası boyutları bakımından küçük olup, inhumasyon için uygun değildir. Olba'da diğer kaya mezar odaları incelendiğinde,

bunların dikdörtgen planlı ve genişliği ile insan bedeninin yatırılması için yeterli boyutta oldukları görülmektedir. Boyutları bakımından mezarın belki bir çocuğa ait olduğu düşünülebilir. Ancak, mezara bağlı bir ritüel alanının olması ve burada ele geçen mezar buluntularının niteliği buranın bir çocuk mezarına ait olamayacağını, bir yetişkine ait olduğunu düşündürmektedir. Mezarın içinde kalan topraktan çıkan arkeolojik veriler (seramik *unguentarium* - seramik kap formları vb.) mezarın MÖ 2. - 1. yüzyılda kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Yukarıda açıklanan örneklerin yanı sıra Olba'daki kaya yüzeylerinde yaygınlıkla rastlanan kandil veya kurban nişlerinden farklı olan ve mezarlık alanlarında yer alan kaya oyukları da dikkati çekmektedir. Bu tarz oyukların detayları incelendiğinde, bunların da kremasyon kaya mezarları olabileceklerini önermek mümkündür.

“Kremasyon kaya mezarları” olarak adlandırılabileceğimiz üç ayrı örnek, Olba'da kremasyon geleneğini yansıtabilecek özelliklere sahip bulunmaktadır. Bunlar, küçük boyutlu, derin olmayan ve ilk bakışta dörtgen niş izlenimi veren kaya girintileri niteliğindedirler. Ancak, bu tarz dörtgen girintilerin detayları incelendiğinde aslında kremasyon kaya mezarları olabilecekleri anlaşılmaktadır. Bu örneklerde içteki girintiye kremasyon kabı (urne) yerleştirilmekte ve dış cephe yekpare bir taş levha ile kapatılmaktadır. “Tıpa Kapak” olarak adlandırılacak bu kapatma yöntemini dörtgen girintinin dışındaki daha geniş dikdörtgen yuva sağlamaktadır. Olba'da bu özelliklere sahip üç adet kaya mezarı bulunmaktadır:

Bu mezarlardan ilki, kaya mezarlarının yoğun olarak görüldüğü Tırnak Tepesi Mezarlık Alanı'nın kuzey kesimindedir (Lev. 13). Hemen yanında taştan tıpa kapak ile kapatılan bir kaya mezarı bulunan kaya oyuğu, insan bedeninin sığamayacağı kadar küçük ve tabanı düzdür. Dıştaki kapak levhası için biçimlendirilen dikdörtgen girintinin ölçüleri 1, 20x1, 05 metre, urnenin yerleştirileceği asıl dörtgen girintinin boyutları ise 80x60 cm.; derinliği ise sadece 59 cm. olup, burası herhangi bir insan bedeninin girmesine uygun değildir.

İkinci kremasyon kaya mezarı ise Doğu Tepesi Mezarlık Alanı'ndadır (Lev. 14). Doğu Tepesi'nde kaya mezarlarının yoğunlaştığı yamacında yer alır. Urnenin yerleştirildiği dörtgen girintinin ölçüleri 80 x 42 cm, derinliği ise 38 cm'dir. Bu mezarın iç kenarlarında hatıl-dübel oyukları vardır. Bu nedenle mezar, ahşap ya da metalden yapılmış bir tür kapakla kapatılmış olmalıdır. Mezarın taban bölümü düzdür ve urnenin yerleştirilmesi için uygundur.

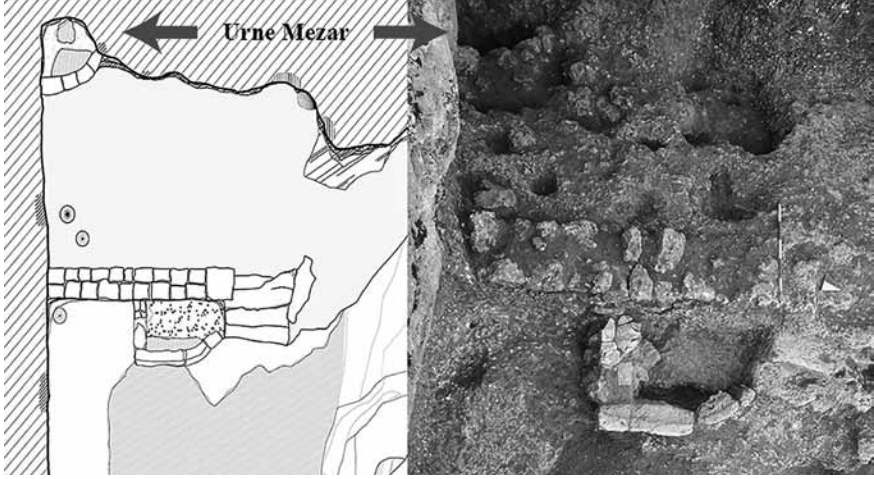
Olba'da tespit edilen son kremasyon kaya mezarı da yine Doğu Tepesi Mezarlık Alanı'nda aynı alanda bulunduğu yukarıda belirtilen kremasyon kaya mezarının hemen yakınında yer almaktadır (Lev. 14). Dörtgen kaya mezarının boyutu, 40 x 32 cm. olup, derinliği ise 23 cm.'dir. Bu ölçülerle diğerlerinden de küçüktür. Mezarın hemen yanında stel yuvaları ve çok sayıda niş bulunmaktadır. Bu küçük boyutlu oyuğun, bir kremasyon kaya mezarı olarak önerilmesinin nedeni, onun normal boyuttaki kaya mezarlarına olan biçimsel benzerliği ve onlar gibi taştan tıpa kapakla kapatılmasıdır.

Sonuç olarak, Olba'da yapılan yüzey araştırmaları ve kazılar sonucunda kremasyon geleneğinin uygulamalarının varlığı kesin olarak ve ilk kez ortaya çıkartılmıştır. Akropolis Güney Yamacı Nişli Alan 1 ve 2'deki mezarlarında yapılan kazılarda kremasyonun varlığı net olarak arkeolojik verilerle kanıtlanmış durumdadır. Özellikle buradaki kazılarda prizmal gövdeli iki cam şişenin bulunması, kremasyon uygulamasını doğrulamaktadır. Bunlar Batı Roma dünyasında yaygın olarak urne olarak kullanılan cam vazolardır. Aynı kullanımın Doğu'da da saptanması, ayrıca önem taşımaktadır.

Olba'da Nişli Alan 1 ve 2 kazıları ile ortaya çıkan verilerle kremasyon geleneğinin kanıtlanmış olması; bu uygulamaların Olba'daki sınırlarının daha da genişletilmesine olanak vermektedir. Bu bağlamda özellikle kaya mezarlarında kremasyonlara yer verilmiş olması mümkün görünmektedir. Ancak, Olba'da sözü edilen diğer kaya mezarlarındaki kremasyon gömüleri öneri niteliğindedir.

Nişli Alan 1 ve 2'nin tarihlendirmeleri bağlamında Olba'da kremasyon uygulamalarının MÖ 2. yüzyılın sonu MS 2. yüzyılın ilk yarısı arasındaki dönemde yapıldığını önermek mümkündür.

Levhalar

Levha 1: Nişli Alan 1'deki urne mezarın yeri.

Levha 2: Nişli Alan 1'deki mezar çukurunda bulunan urne.

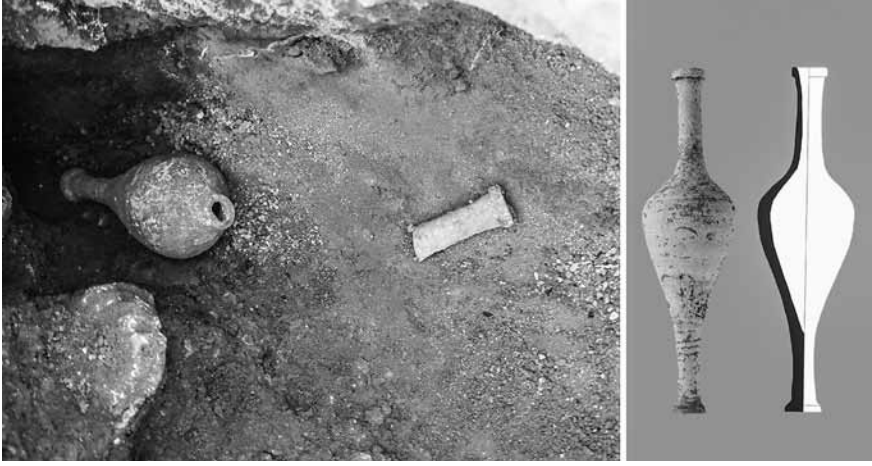
Levha 3: Nişli Alan 1'deki mezar oyuğu içinde bulunan Korykos Sikkesi.

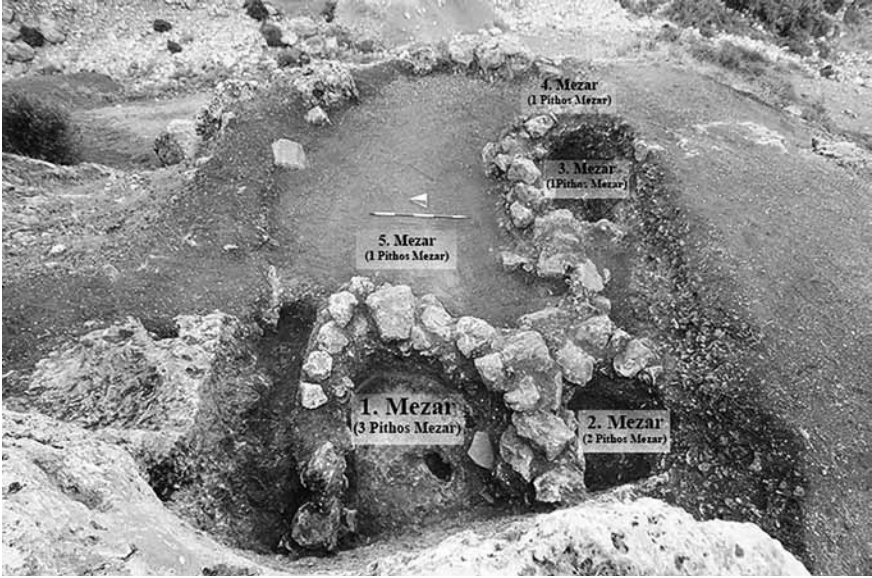
Levha 4: Nişli Alan 1'deki mezar oyuğu içinde bulunan Kıbrıs'ta darp edilmiş Ptolemaios Sikkesi.

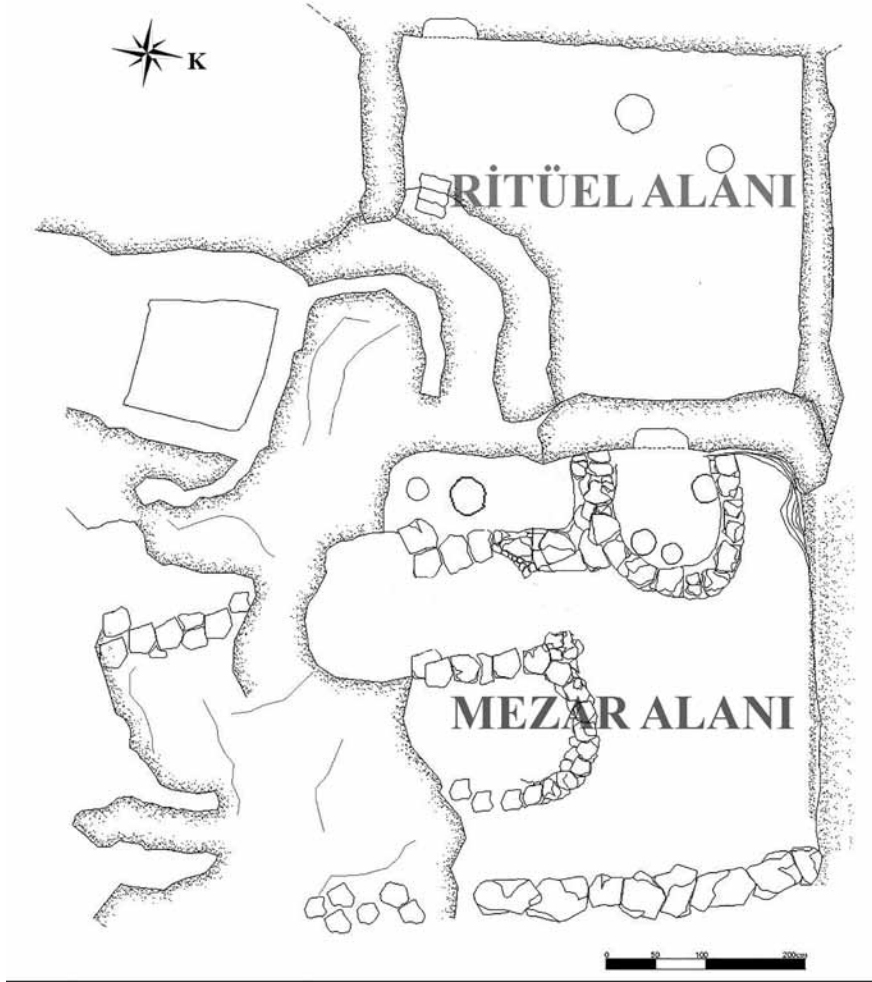
Levha 5: Nişli Alan 1'de bulunan mühürlü amphora kulbu.

Levha 6: Nişli Alan 1’de bulunan unguentarium.

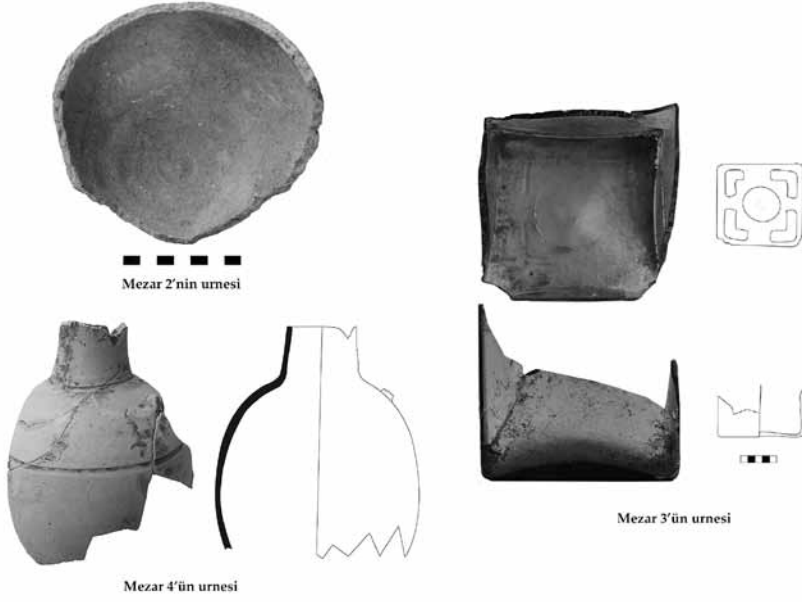
Levha 7: Nişli Alan 2.

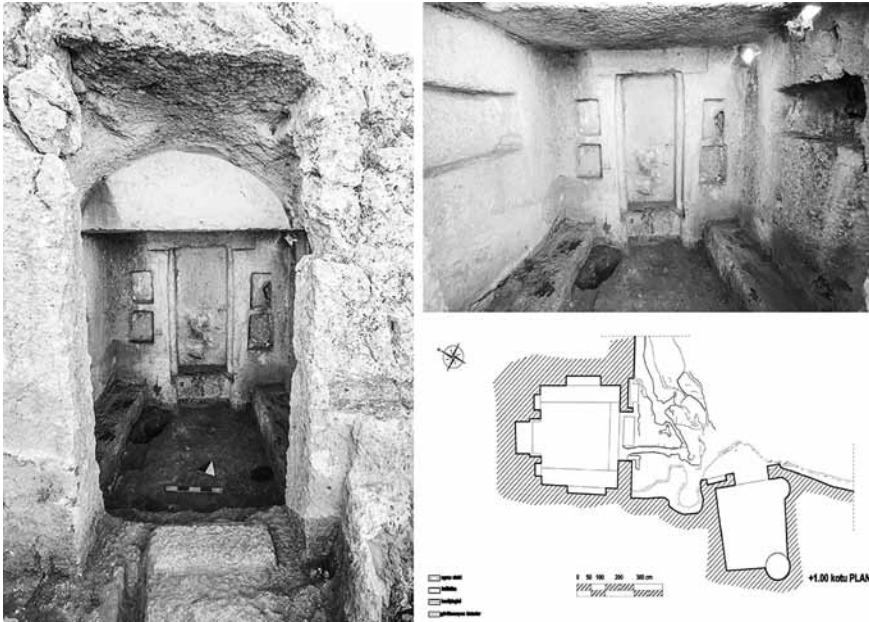
Levha 8: Nişli Alan 2'nin planı.

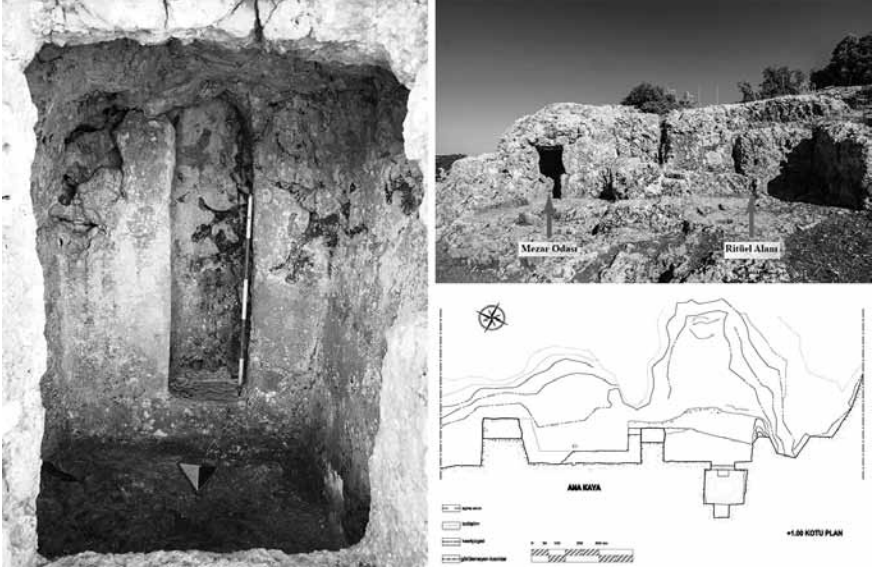
Levha 9: Nişli Alan 2'deki Mezar 1 ve 2'deki pithos mezarlarının illüstrasyonu.

Levha 10: Nişli Alan 2'deki Mezar 2-3-4'de tespit edilen urneler.

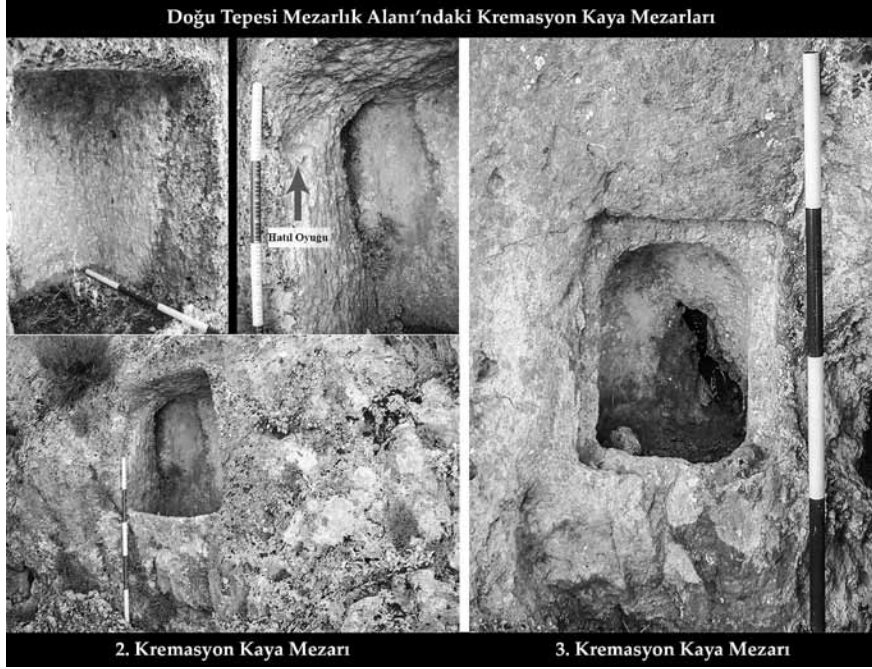
Levha 11: Akropolis Kuzeydoğu Yamacı'ndaki *columbarium*.

Levha 12: Akropolis Kuzey Yamacı Kremasyon Mezarı.

Levha 13: Tırnak Tepesi Mezarlık Alanı'ndaki Kremasyon Kaya Mezarı.

Levha 14: Doğu Tepesi Mezarlık Alanı'ndaki Kremasyon Kaya Mezarları.

Kaynakça

Akçay 2008

Akçay, T., Olba Mezarları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Akçay 2013

Akçay, T., “Olba’da Şeytanderesi Vadisi’ndeki Kaya Kült Alanında Bulunan Unguentaria”, Seleucia ad Calycadnum III, Ankara.

Akkermans 1989

Akkermans, P.M.M.G., “Halaf Mortuary Practices: A Survey”, to the Euphrates and Beyond Archaeological Studies in Honour of Maurits N. van Loon, Rotterdam.

Akyurt 1998

Akyurt, M., MÖ 2. binde Anadolu’da Ölü Gömme Adetleri, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Berns 2003

Berns, C., Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien, Asia Minor Studien Band 51.

Blegen 1938

Blegen, C.W., “Excavations at Troy”, American Journal Of Archaeology 43-2, Durham.

Bowler, Jones, Allen ve Thorne 1970

Bowler, J.M., Jones, r., Allen, H., Thorne A. G., “Pleistocene human remains from Australia: a living site and human cremation from Lake Mungo Western New South Wales., World Archaeology 2.

Cormack 2004

Cormack, S.H., The Space of Death in Roman Asia Minor, Wiener Forschungen zur Archaeologie.

Durukan 1998

Durukan, M., “Olba Territoriumu’nun Hellenistik Dönem Ölü Kültü Üzerine Gözlemler”, Olba I, Mersin.

Durukan 2005

Durukan, M., “Monumental Tomb Forms in the Olba Region”, Anatolian Studies 55, Ankara.

Ekmen 2012

Ekmen, H., “Yeni Veriler Işığında Başlangıcından MÖ. 2 Binin Sonuna Kadar Anadolu’da Yakarak Gömme (Kremasyon) Geleneği”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 1, Çorum.

Erten 1999

Erten, E., "Cilicia'da Cam", Olba 1 (II), Mersin.

Erten 2003

Erten, E., "Glass Finds From Olba Survey-2001", Olba VII, Mersin.

Garstang ve Goldman 1947

Garstang, J., Goldman, H., "A Conspectus of Early Cilician Pottery", American Journal of Archaeology 51-4, Durham.

Gençler 2009

Gençler, Ç., Eleiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Graham 2009

Graham, E-J., "Becoming persons, becoming ancestors. Personhood, memory and the corpse in Roman rituals of social remembrance", Archaeological Dialogues 16, Cambridge.

Heberdey ve Wilhelm 1896

Heberdey, R., A. Wilhelm, Reisen in Kilikien, MAMA III, Wien.

Machatschek 1967

Machatschek, A., Die Nekropolen und Grabmalen im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korkykos im Rauhen Kilikien, Vienna.

Özyıldırım ve Alkaç 2015

Özyıldırım, M. ve Alkaç, E., "Olba Kazılarında Ele Geçen Rhodos Amphora Mühürleri", Seleucia ad Calycadnum V, İstanbul.

Schneider 2003a

Schneider, E., La necropolinord-orientale, Elaiussa II, l'ermadibretschneider, Roma.

Schneider 2003b

Schneider, E., "Some consideration on Elaiussa's North eastern necropolis", Olba VII, Mersin.

Sevinç 2007

Sevinç, F., "Hitit Krallarının/Kraliçelerinin Cenaze Törenleri ve Eski Yakınoğu'da Kremasyon (Ölüyü Yakarak Defnetme) Geleneği", 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları (ICANAS), Ankara.

Wunn 2001

Wunn, I., Götter, Mütter, Ahnenkult, Religionsentwicklung in der Jungsteinzeit, Oldenburg.